

УДК 65.9 (2) 441

О.Ю.БОБРОВСЬКА, канд. екон. наук

ДРІДУ НАДУ, м. Дніпропетровськ

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЯКОСТІ КОРПОРАТИВНОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ МІСТ

Розглядаються методи оцінки результатів і якості суб'єктів корпоративного самоврядування в житлово-комунальному господарстві міст у контексті концепції управління якістю згідно з Національним стандартом України ДСТУ-П ІWA 4:2006 "Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 в суб'єктах місцевого самоврядування".

Посилення ринкових важелів саморегулювання економіки міст мотивує постійне вдосконалення форм її організації. Однією з них розглядається корпоративне самоврядування. Зіставлення еволюційних шляхів розвитку корпоратизму в управлінні промисловою сферою і місцевому самоврядуванні свідчать, що вони починали розвиватися майже одночасно. Наука про місцеве самоврядування ще на початку свого становлення враховувала корпоративні принципи і корпоративні риси у визначенні й обґрунтуванні своїх завдань і функцій.

Визначенню природи корпоратизму і специфіки формування корпоративних відносин у промисловості присвячено багато праць, але водночас багато питань щодо розв'язання проблеми корпоративного самоврядування ще чекають свого вирішення.

Певний досвід корпоративного самоврядування вже нагромаджений в українських містах, але ґрунтовний аналіз його результатів, позитивних рис і можливостей у цій сфері недостатньо узагальнений. Останнє не сприяє ефективній реалізації широкого кола корпоративних відносин, які можуть суттєво впливати на розв'язання багатьох проблемних питань розвитку міст. Однією з причин такого становища є відсутність методичних засад для здійснення об'єктивної оцінки якості корпоративної діяльності й суб'єктів корпоративного управління.

На основі узагальнення теоретичних джерел і практичних напрацювань з оцінки діяльності органів місцевої влади, напрямків, змістовної суті і результатів корпоративного управління на цьому рівні та використання елементів системи управління якістю в місцевому самоврядуванні, згідно із Національним стандартом України ДСТУ-П ІWA 4:2006 "Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 в суб'єктах місцевого самоврядування" [1] (далі в статті – Настанови), запропонувати методичні засади оцінки якості корпоративного самоврядування в житлово-комунальному господарстві міст.

Оцінювання якості виступає як метод вимірювання і як економіч-

не поняття. Існує низка його трактувань, узагальнення яких [2,3] дозволяє стверджувати, що оцінка якості корпоративного управління, як метод, розглядається як кількісне визначення результатів перебігу соціально-економічних, управлінських і господарчих процесів у певному проміжку часу, за системою визначених показників чи критеріїв, що характеризують досягнення результатів і мети реалізації запланованих програмних заходів, проектів чи планів. Головна мета оцінювання – поліпшення поточної і майбутньої діяльності за рахунок факторів впливу на якість оцінюваних процесів та рівень результатів корпоративного господарювання комунальних корпорацій. Її здійснення означає встановлення міри відповідності, змісту, якості й результатів діяльності корпоративного управління вимогам, що висуваються до нього з боку керованих систем і визначених цілей.

Узагальненого поняття якості корпоративного управління в місцевому самоврядуванні не запропоновано. Тому під час розробки методичних засад оцінки якості автор використовував власне розуміння цього поняття (рис.1).

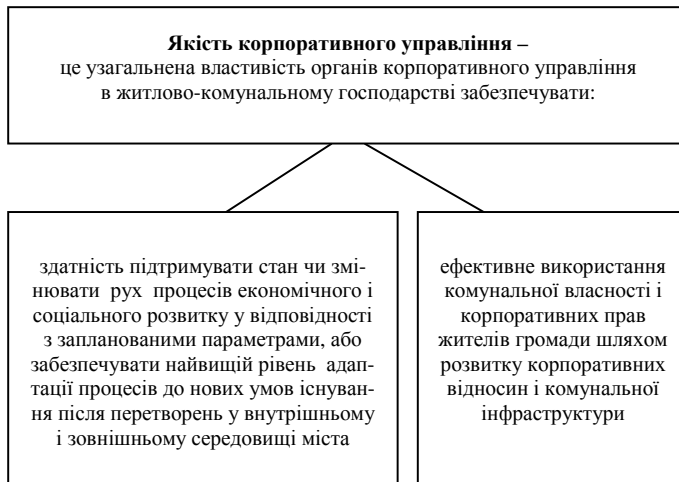

Рис.1 – Змістовні складові поняття якості корпоративного управління в житлово-комунальному господарстві міста

Враховуючи, що настанови пропонують застосовуваний у всьому світі процесний підхід до керування якістю, базою для оцінки якості корпоративного управління доцільно обирати управлінські процеси, які потрібні для реалізації місії і цілей корпоративного управління в

місцевому самоврядуванню, та операційні процеси, що дають змогу задовольняти потреби жителів у своєчасному наданні послуг й забезпеченні їх корпоративних прав.

Під якістю процесів управління пропонується розуміти найвищу ступінь обґрунтованості запланованих величин параметрів і результатів процесів, яка забезпечує позитивні тенденції зміни кінцевих показників діяльності системи та її розвиток порівняно з показниками базового періоду.

Під час розробки й обґрунтування методів оцінювання якості корпоративного самоврядування “типовими представниками” процесів, за якість яких відповідають органи корпоративного управління, слід обирати: процеси стратегічного й поточного планування корпоративного розвитку муніципальних корпорацій; процеси забезпечення заходів з виконання планів розвитку відповідними ресурсами; процеси організації й керування тощо.

Вибір напрямів оцінювання передбачає й уточнення об’єктів оцінки. Останні мають обиратися з необхідності урахування результатів усіх процесів житлово-комунального господарства міст, що спрямовані на створення суспільних благ і забезпечення корпоративних прав територіальної громади і її окремих жителів. При цьому можуть виокремлюватись і враховуватись усі головні складові управлінської праці: цілі, завдання, функції, методи тощо. Доцільно використовувати й класифікаційні ознаки розмежування управлінської діяльності, що характеризують її складність, багатогранність і ступінь відповідальності. Безумовно, оцінка результатів виконання всієї гами корпоративних завдань і функцій практично неможлива через суттєву трудомісткість робіт. Тому найбільш доцільним шляхом вирішення цієї проблеми є оцінювання за показниками кінцевих результатів діяльності житлово-комунального корпоративного сектору і процесів, за допомогою яких вони були досягнуті.

Важливою складовою оцінювання є вибір та обґрунтування методів вимірювання показників і критеріїв. Без наявності кількісних вимірювачів неможливо встановити їх рівень, об’єднати локальні показники в інтегральні чи навпаки із інтегральних показників або їх сукупності отримати окремі показники. З’являється можливість і більш конкретної інтерпретації використання отриманих результатів. Гарантією забезпечення об’єктивності оцінки й зменшення суб’єктивізму є кількісні методи, які здатні охопити широкий діапазон використовуваних результатів діяльності.

На наш погляд, найбільш прийнятними для розрахунку якості

корпоративного управління в місцевому самоврядуванні є абсолютні та відносні показники параметрів керованих процесів. Серед останніх найбільш розповсюдженими є індекси, що являють собою відносні показники, які відображають співвідношення величин будь-якого явища і характеризують динаміку зміни рівнів абсолютних показників. Індекси отримали широке розповсюдження в оцінюванні й плануванні параметрів економічних процесів. Вони використовуються для оцінювання середнього курсу акцій, оцінювання виконання планів, зміни рівня заробітної плати, конкурентної спроможності, індексації доходів та відображення багатьох інших явищ.

Тому, на нашу думку, найбільш прийнятним для оцінювання якості результатів діяльності в житлово-комунальних корпораціях є використання індексів, які можуть розраховуватись як за кожним окремим показником, так і за показниками, що взаємодоповнюють один одного, тобто за сукупністю показників. Таку оцінку можна вважати узагальненою або інтегральною. У разі необхідності розрахунку інтегрального показника оцінки можна враховувати різну значущість чи питому вагу показників або вважати їх рівнозначними.

Систему показників для оцінювання якості корпоративного управління в житлово-комунальних корпораціях пропонується обирати з показників очікуваних результатів заходів, передбачених програмами і планами розвитку житлово-комунального господарства. У разі необхідності запропоновану систему показників можна уточнювати, зменшувати чи доповнювати їх кількісно, деталізувати, об'єднувати, вводити граничні рівні тощо. Склад показників для оцінювання визначається з урахуванням закономірностей формування росту економічної та соціальної ефективності діяльності за окремим напрямкам. Так, із закономірності зростання прибутковості виробничої діяльності як умови, що забезпечує ефективність і соціальних процесів впливає той факт, що темп зростання цього показника повинен випереджати темпи зростання всіх інших показників, або із закономірності зростання продуктивності праці впливає той факт, що збільшення обсягу продажу послуг повинен випереджати збільшення обсягів основних фондів. Останній повинен випереджати збільшення чисельності та ін.

Технологія оцінки якості корпоративного управління передбачає оцінювання кожного виокремленого процесу, їх сукупності, а потім в окремих житлово-комунальних корпораціях і навіть в окремих районах міста, в якому вони здійснюються. Показники для застосування в системі оцінки якості корпоративного управління в житлово-комунальних корпораціях наведені в таблиці.

Склад основних показників для застосування в системі оцінки якості корпоративного самоврядування

№ п/п	Об'єкти оцінювання	Назва показника
1	Ресурси житлово-комунальної муніципальної корпорації (чи корпоративного комунального об'єднання)	Основний капітал; обіговий капітал; акціонерний капітал; дотації з бюджету міста; банківські кредити усього, у т. ч.: на розвиток, на погашення кредитів, процентна ставка кредитування; трудова ресурси усього, в т. ч.: акціонери, задіяні в корпоративному управлінні.
2	Показники плану розвитку муніципальних корпорацій	Обсяг наданих послуг; поточні витрати корпорації; прибуток корпорації від господарської діяльності; прибуток на акціонерний капітал; чисельність працюючих; витрати на інвестиційний розвиток, у т. ч. інвестиції в оновлення ОФ, інвестиції в матеріальну базу, інвестиції в соціальну інфраструктуру; якість послуг; ціна на одиницю послуг; стабільність ціни; % працюючих, які потребують підвищення кваліфікації; % працюючих, які згідно плану повинні підвищити кваліфікацію; сума соціального пакету на 1-го працюючого; % дивідендів на акції власників корпорації; випуск облігацій.
3	Показники і якість результатів керованих процесів у житлово-комунальному корпоративному секторі економіки	Рівень і своєчасність досягнення показників планів розвитку (показники наведені в п.2 цієї таблиці)
4	Показники результатів діяльності якості суб'єктів корпоративного управління	Приріст комунальної власності; приріст акціонерної власності; ефективність використання основного внутрішнього капіталу підприємства; ефективність використання "нормативу" обігового капіталу підприємства; ефективність акціонерного капіталу; підвищення якості послуг; підвищення продуктивності праці; зростання соціального пакету; кількість працівників; кількість акціонерів; кількість акціонерів задіяних в апараті корпоративного управління; забезпечення сталості соціального і економічного розвитку: інвестиції в розвиток техніки і технологій, інвестиції в соціальну інфраструктуру, інвестиції в людський капітал; середньомісячна заробітна плата та інші; ступінь ресурсного забезпечення процесів корпоративної діяльності; ступінь обґрунтованості планованих показників корпоративної діяльності; якість ступеня фактичного ресурсного забезпечення процесів корпоративної діяльності; якість результатів корпоративної діяльності. якість корпоративного управління;

Рівень досягнення наголошених показників здатен відображати як якість діяльності суб'єктів корпоративного управління, так і кінцевих результатів процесів життєдіяльності житлово-комунального господарства міст.

Визначені методичні підходи до оцінки якості управління в місцевому самоврядуванні і результатів корпоративної діяльності дозволяють розкрити її зміст, “технологію” і забезпечити якість оцінювання результатів корпоративної діяльності суб'єктів корпоративного самоврядування в житлово-комунальному господарстві міст.

Методи оцінки якості корпоративного управління, незалежно від специфіки діяльності житлово-комунальних корпорацій, розкриваються в наступному змісті і послідовності операцій оцінювання:

- оцінка якості ресурсного забезпечення процесів житлово-комунальної корпорації;
- оцінка якості розробки показників процесів;
- оцінка результатів корпоративної діяльності в житлово-комунальному господарстві.
- оцінка якості корпоративного управління і рівня керованості процесами.

Алгоритм оцінювання наведено на рис.2. Зміст розрахунків зводиться до такого. Оцінка процесів за показниками якості їх ресурсного забезпечення обумовлюється стійкою тенденцією обмеженості ресурсів. Природно, що під час вибору й обґрунтування напрямів розвитку мають відбиратися ті з них, які можуть бути реально здійсненими з урахуванням ресурсних меж, соціальних та інших норм суспільного життя (економічної недоступності, соціальної неприпустимості і несправедливості, технічної нездійснюваності тощо). Оцінка планованих показників результатів діяльності за ресурсним забезпеченням процесів і визначенням її обґрунтованої величини для існуючих умов дозволить збалансувати показники процесів життєдіяльності муніципального утворення з їх ресурсними можливостями. Під час планування процесів, результати яких спрямовані на досягнення цілей корпоративного розвитку житлово-комунального господарства, як базові беруться рівні досягнення цих показників у попередній період. Якщо значення показників буде > 1 , якість процесу за цим параметром чи характеристикою оцінюється позитивно і навпаки. Для показників, що відображають негативний стан процесів (наприклад, скорочення якості послуг), позитивне забезпечення критеріїв оцінки під час його планування буде визначатись < 1 . Позитивна величина показника якості процесів підтверджує їх цілеспрямованість на розвиток муніципальної житлово-ко-

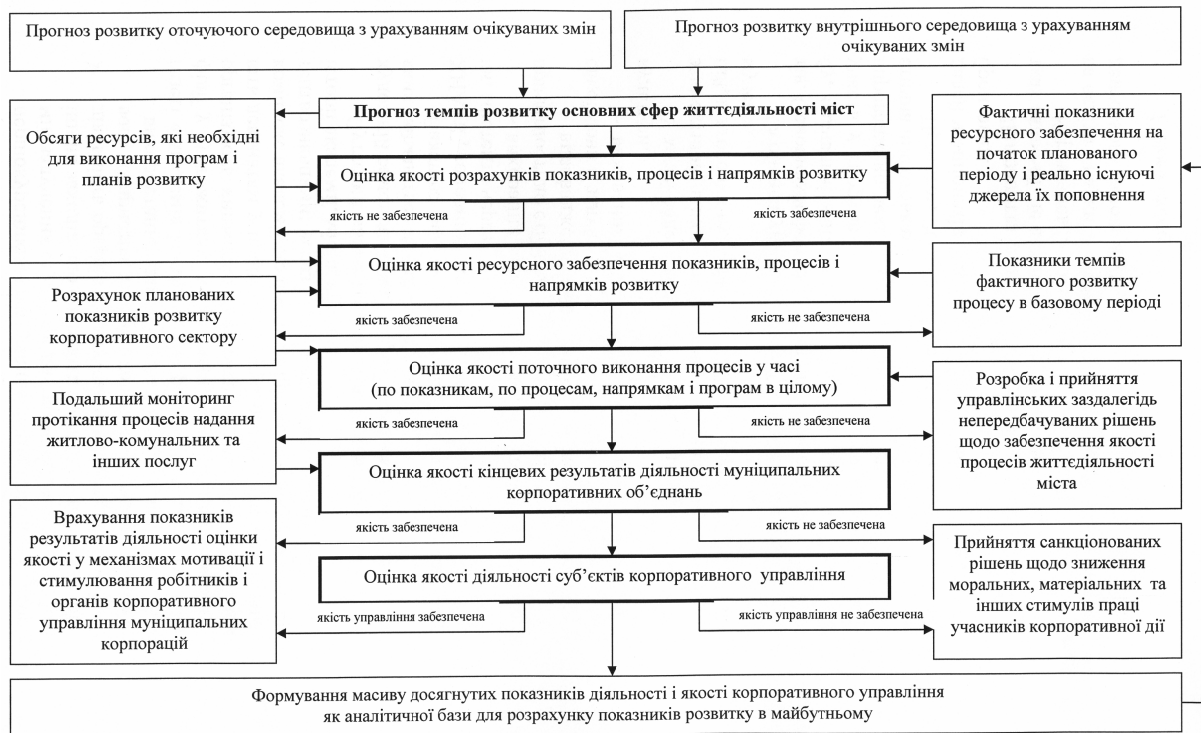

Рис.2 – Алгоритм процесу формування та оцінки результатів досягнення показників житлово-комунального господарства міст з урахуванням критеріїв якості

мунальної корпорації. У разі негативної оцінки рівня якості показників процесів вони повинні бути уточнені або зниження темпів їх розвитку має бути обґрунтованим.

Оцінка якості досягнутих результатів діяльності і рівня запланованих показників чи параметрів процесів життєзабезпечення жителів міста комунальними послугами здійснюється шляхом проведення розрахунків співвідношення фактично досягнутого рівня показників якості процесів (P_f) та їх запланованої величини ($P_{пл}$). При цьому критерієм якості виступає співвідношення $P_f/P_{пл} \geq 1$. Якщо хоч один із системи запланованих показників не виконується, якість процесу слід вважати незабезпеченою.

Підставою для твердження, що якість корпоративної діяльності і суб'єктів корпоративного управління нею в житлово-комунальному господарстві відповідає вимогам до них з боку територіальної громади, а саме дійсно виконуються умови ефективного використання комунальної власності і забезпечуються корпоративні права жителів громади та інші умови, є показники оцінки фактичних результатів здійснення функцій безпосереднього корпоративного управління, тобто: приращення корпоративної комунальної власності, поліпшення соціальної інфраструктури, збільшення фонду дивідендів та інші показники.

1. Національний стандарт України ДСТУ-П ІWA 4:2006 “Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 в суб'єктах місцевого самоврядування”. – К.: Держспоживстандарт України, 2006. – 45 с.

2. Бобровська О. Методичне забезпечення оцінки результатів діяльності органів муніципального управління // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. Вип.3 (21). – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2005. – С.223-232.

3. Бобровська О. Оцінка якості розробки програм розвитку муніципальних утворень як передумова їх сталого розвитку // Вісн. Нац. академії держ. упр. при Президенті України. Вип.3. – К.: НАДУ, 2005. – С.302-311.

Отримано 28.05.2008

УДК 338

О.А.КАРЛОВА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

УПРАВЛІННЯ МІСЬКИМ КОМПЛЕКСОМ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розглядаються основні складові міського комплексу та взаємозв'язки між ними. Виділено ознаки міського комплексу як елемента системи вищого порядку. Визначені складові ефективності управління міським комплексом.

Сталий розвиток будь-якої соціально-економічної системи визначається узгодженою діяльністю підсистем, формуючих її структуру.